

Степан Віднянський,

*доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України,
завідувач відділу історії, міжнародних відносин і зовнішньої політики України
Інституту історії України НАН України*

ВЗАЄМВІДНОСИНИ УКРАЇНИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПІСЛЯ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ: ПОТЕНЦІАЛ І НЕРЕАЛІЗОВАНІ МОЖЛИВОСТІ

У статті розкрито історію відносин України з Європейським Союзом. Автор виокремлює п'ять етапів, протягом яких простежує реалізацію євроінтеграційних намірів України. Обґрунтовується теза про слабкість підстав для висновків щодо незворотності проєвропейських змін в Україні і необхідність прискорення реформування країни.

Ключові слова: *Європейський Союз, Угода про Асоціацію, Помаранчева революція, Революція гідності.*

The article reveals the history of Ukraine's relations with the European Union. The author distinguishes five stages during which the implementation of Ukraine's European integration intentions is traced. The thesis is based on the weakness of the grounds for the conclusions about the irreversibility of pro-European changes in Ukraine and the need to accelerate the country's reform.

Key words: *European Union, Association Agreement, Orange Revolution, Revolution of Dignity.*

Україна не раз ставала ареною переломних в її історії подій, які тією чи іншою мірою прийнято вважати революціями: це, насамперед, Українська національна революція ХУІІ ст. (1648–1676) як ключова подія української історії Нового часу, метою якої було утворення національної держави у вигляді

Козацької України, це і Друга українська революція на початку новітнього часу, що привела до короткочасного, але історично вагомого за значенням існування українських державних утворень у 1917-1921 рр., це і розпад СРСР та проголошення незалежності України у 1991 р., це і події 2004 р. - т. зв. Помаранчева революція, та 2013-2014 рр. – Революція гідності, яка, на думку багатьох фахівців, продовжується й нині, в умовах російської агресії. Інколи можна зустріти згадку ще про одну українську революцію – Революцію на граніті в жовтні 1990 р.

Усі ці революційні події викликали неабиякий інтерес й увагу в світі, мали суттєвий вплив на зовнішньополітичне оточення України, а також впливали на європейську і міжнародну політику загалом.

Загальновідомо, що, наприклад, Перша українська національна революція, зокрема визвольна війна українського народу проти Польщі 1648-1654 рр., викликала широкий резонанс в європейських країнах, позаяк її масштаби й наслідки змінили стратегічний баланс сил і вплинули на загальний політичний клімат в Європі. Водночас ця революція зумовила закріплення за Козацькою державою назви «Україна» й започаткувала зміну назви «руський народ» на означення «український народ». Цей докорінний переворот у всіх сферах життя українського суспільства дає підстави історикам поставити Українську революцію ХУІІ ст. в один типологічний ряд з Нідерландською, Німецькою, Англійською революціями ХУІ-ХУІІІ ст. та Великою Французькою революцією 1789-1799 рр. Мало того, вони справедливо наголошують на важливому міжнародному значенні Української революції, яка спричинила істотну зміну співвідношення сил у Східній, Південно-Східній і Центральній Європі, зокрема різко послабила геополітичні позиції однієї з найсильніших тоді європейських держав - Речі Посполитої, яка в результаті війни втратила попередню могутність, але водночас зміцніла роль Російської імперії, котра розпочала експансію на захід.

А з проголошенням під час Другої української революції державних утворень на українських землях – Української Народної Республіки в Києві у

1917 р. і Західноукраїнської Народної Республіки у Львові в 1918 р. – українське питання перетворюється на дедалі вагоміший фактор міжнародного життя, а українські держави – з об'єкта на суб'єкт міжнародних відносин. Підтвердженням останнього є участь української делегації в переговорному процесі у Брест-Литовську і підписання УНР мирного договору з Центральноєвропейськими державами у лютому 1918 р., підписання Директорією УНР Варшавського договору з Польщею у квітні 1920 р., а також заснування та діяльність дипломатичних і консульських представництв України в зарубіжних країнах.

Розпад СРСР і набуття Україною незалежності теж кардинально змінило геополітичну мапу світу. У ХХ ст., після закінчення Першої світової війни 1918 року та розпаду існуючих до її початку світових імперій і розколу Європи після Другої світової війни на два антагоністичні воєнно-політичні блоки, крах Радянського Союзу й здобуття незалежності України та інших союзних республік стали третьою за значенням історичною подією минулого століття, що докорінно перекроювала стратегічні вибудовування Старого Світу в прямому й переносному сенсі. Досить влучно й цілком слушно з приводу цього сказав відомий американський політолог Зб. Бжезинський: «Я вважаю незалежність України подією великого міжнародного значення... незалежна Україна по-новому визначає кордони Європи, сучасна Україна перетворює Росію на національну державу. Це надзвичайно важливі зміни».

Наступною була **Помаранчева революція 2004 р.** – словосполучення, яким означають масовий рух громадської непокори, організований прихильниками проєвропейськи налаштованого кандидата від опозиції після 2-го туру президентських виборів 2004 р. в Україні. Таке визначення з'явилося, як відомо, через те, що прихильники кандидата в президенти В. Ющенко використовували помаранчевий колір для позначення своєї участі в русі. І хоча Помаранчева революція тривала всього 12 днів – з 22 листопада (коли на наступний день після повідомлення Центрвиборчкому про перемогу В.Януковича у другому турі президентських виборів на Майдані Незалежності

зібралось до 100 тис. протестувальників проти фальсифікацій результатів виборів, а всього в акціях громадянської непокори брали участь, за оцінками соціологів, від 5 до 6 млн. осіб по всій країні) - до 3 грудня 2004 р. (коли Верховний суд України прийняв рішення про повторне голосування), вона теж викликала широкий резонанс в світі: осторонь цих подій не залишилися керівники міжнародних організацій, у тому числі Європейського Союзу і окремих європейських держав, а також уряди РФ і США.

Сьогодні ми вже добре знаємо, що Помаранчева революція, на жаль, не привела до очікуваних громадськістю України радикальних змін. Помаранчеву революцію можна порівняти з революціями 1968 р. у Франції, Німеччині і Чехословаччині, де теж були надії, що не справилися. Але сьогодні, на відстані майже півстоліття від тих подій, можна стверджувати, що ці революції не пройшли даремно: вони не лише сформували сучасні обличчя цих країн, але й визначили багато рис сучасної об'єднаної Європи, адже тоді народи здобули моральну перемогу – перемогу свободи над тиранією, права над беззаконням, майбутнього над минулим. Зокрема, до позитивного арсеналу Помаранчевої революції слід віднести демократизацію суспільства і становлення елементів громадянського суспільства, формування національної амбіції і пробудження патріотизму, вимушене збільшення уваги влади (будь-яких кольорів) до виборців, внаслідок чого, щоправда, в політиці урядів України запанував популізм, несумісний із системними реформами, і чітке визначення європейського вектору розвитку держави. Саме тому революційні події 2004 р. змінили стратегічний погляд світової спільноти на Україну і визначили систему координат для нашого подальшого руху на міжнародній арені. Щоправда, зважаючи на непослідовність політичних заяв, вчинків, тактики і стратегії основних фігурантів Помаранчевої революції, що прийшли до влади на початку 2005 р., можна говорити про феномен «незавершених революцій» і визнати, що Помаранчева революція стала свого роду «революцією запитань», відповіді на які творяться десятиліттями. Підтвердженням цього стала наступна українська

революція - Революція гідності, яка майже через 10 років знову повернулася до питань, не розв'язаних Помаранчевою революцією.

Зокрема, не змогла післяпомаранчева Україна добитися й рішучого повороту від відпрацьованих у попередні роки принципів багатовекторної зовнішньополітичної орієнтації, при якій ключовим «стратегічним партнером» залишалася Росія. Хоча шанс й можливості для зміни зовнішньополітичного курсу України на міжнародній арені виглядали після Помаранчевої революції досить реальними й обнадійливими. Про це свідчать, зокрема, взаємовідносини України і Європейського Союзу.

Спершу слід зазначити, що взаємовідносини України і ЄС, початок яким було покладено 2 грудня 1991 р. Декларацією Євросоюзу, в якій містився заклик до України підтримувати з ЄС відкритий і конструктивний діалог, розвивалися не просто. Загалом, в історії безпосередніх відносин України з Європейським Союзом можна виділити принаймні **5 етапів**.

Перший етап - 1991-1994 рр. – період ініціативно-динамічних зовнішньополітичних зусиль з боку України щодо налагодження співробітництва з Європейським Союзом і байдужості та нейтральної пасивності з боку ЄС. По суті, єдиною знаковою подією того періоду було те, що 14 червня 1994 р. Україна першою серед пострадянських країн підписала Угоду про партнерство і співробітництво з Європейськими Співтовариствами, яка заклала правові основи для поступової інтеграції України до європейських структур. Щоправда, ця угода, яка набула чинності 1 березня 1998 р. і була розрахована на 10 років, не передбачала євроінтеграційних перспектив у вигляді членства України в ЄС.

Другий етап - 1995-1999 рр. – період започаткування постійного партнерського діалогу між Україною і ЄС, проголошення і закріплення євроінтеграційного курсу України. Зокрема, у листопаді 1995 р. Україна стала повноправним членом Ради Європи, а вже в січні 1996 р. Президент України Л. Кучма у своєму першому виступі на засіданні РЄ вперше заявив про наміри України стати повноправним членом Європейського Союзу.

Зокрема, важливу роль у процесі зближення України з ЄС почали відігравати консультації на найвищому політичному рівні – саміти Україна-ЄС, перший з яких відбувся 5 вересня 1997 р. у Києві, результати якого спонукали українське керівництво до активних дій у напрямі євроінтеграції. Уже 8 червня 1998 р. на першому засіданні передбаченої УПС Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС українською стороною було офіційно заявлено про бажання України набути асоційованого членства в ЄС, а 11 червня того ж року Указом Президента України було затверджено “Стратегію інтеграції України до ЄС”, яка складалася з 140 розділів і визначала основні напрями роботи органів виконавчої влади з метою отримання Україною у 2007 р. статусу асоційованого члена Європейського Союзу, що визначалось “головним зовнішньополітичним пріоритетом України у середньостроковому вимірі”. Тобто цей документ можна розглядати як офіційне проголошення й закріплення євроінтеграційного курсу України.

Тоді на хвилі українського європейського романтизму здавалось, що Україна не набагато відстане від інших країн Центральної Європи в просуванні до асоційованого та повноправного членства в ЄС. Тому вже на другому саміті Україна-ЄС у Відні в жовтні 1998 р. українська сторона запропонувала розпочати переговори про надання Україні статусу асоційованого члена. Це змусило ЄС погодитися на розробку перспективної стратегії відносин з Україною, і 10 грудня 1999 р. на Гельсінській сесії Ради Європейського Союзу було схвалено Спільну стратегію ЄС щодо України, пріоритетами якої були: допомога в реформах, стимулювання демократії, зміцнення правової держави, інтеграція України у європейський соціально-економічний простір тощо. У відповідь Україна активізувала свої євроінтеграційні зусилля, і 14 квітня 2000 р. Указом Президента України була затверджена детальна Програма інтеграції України до ЄС, відповідно до якої український уряд почав розробляти щорічні Плани дій щодо її реалізації. Наприклад, у вересні 2000 р. Президент Л. Кучма своїм указом створив й очолив Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства ЄС, а урядом була прийнята Державна

програма інформування громадськості з питань європейської інтеграції України. І вже наприкінці 2000 р. соціологічні опитування засвідчили, що на запитання “Чи потрібно Україні вступати до ЄС?” позитивно відповіли 57% громадян України.

Третій етап у взаємовідносинах України і ЄС - 2000-2004 рр. – т. зв. “смутий час”, коли, з одного боку, Президентом України Л. Кучмою були зроблені нові організаційно-законодавчі кроки щодо розвитку євроінтеграційного стратегічного зовнішньополітичного курсу, а з іншого – посилились авторитарні тенденції його правління і залежність (переважно негативна) зовнішньої політики України від серйозних внутрішньополітичних випробувань (корупція, тіньова економіка, придушення свободи слова – т. зв. справа Гонгадзе тощо), що викликало розчарування з боку західних партнерів.

Зокрема, у квітні 2002 р. указом Президента була створена Державна рада з питань євроатлантичної та європейської інтеграції України, а 18 червня 2002 р. Л.Д. Кучма виступив у новообраній, проєвропейсько орієнтованій Верховній Раді України з Посланням “Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 роки”, де були визначені практичні кроки в напрямі європейської інтеграції для створення необхідних передумов з метою набуття повноправного членства в ЄС. Наступного дня Верховна Рада України прийняла Звернення до парламентів, урядів та громадськості держав-членів Європейського Союзу, в якому закликала їх підтримати курс нашої держави на європейську інтеграцію.

Звичайно, Євросоюз не міг не реагувати на таку активність України у євроінтеграційному напрямі, і у березні 2003 р. оприлюднив нову Спільну стратегію ЄС щодо України, так звану Стратегію “спеціального сусідства”. Реакцією на запропонований формат взаємовідносин стала заява Президента України Л. Кучми від 19 травня 2003 р. про те, що Україна довела обґрунтованість своєї заявки на членство в ЄС і розраховує на те, що на наступному саміті Україна-ЄС питання про асоційоване членство України може бути переведене в практичну площину. Через декілька днів, нібито на

підтвердження цієї заяви, вперше спочатку в Києві, а потім і в інших містах України відзначався День Європи. До громадян України звернувся Президент, який у черговий раз наголосив на безальтернативності залучення України до процесу європейської інтеграції, але із жалем змушений був констатувати, що натомість поки що Україна має в ЄС статус **“конструктивної невизначеності”**.

На сьомому саміті Україна–ЄС, що відбувся у жовтні 2003 р. в Ялті, Євросоюз запропонував Україні свій План дій, розрахований на 3-5 років, в якому містилися переважно вимоги до України і знову не передбачалося очікуваного надання їй статусу асоційованого членства в ЄС у разі його виконання. Це викликало насторожену реакцію офіційного Києва, тим більше, що це був час гострої політичної боротьби в Україні напередодні президентських виборів. Врешті влада пристала до проекту т. зв Єдиного економічного простору, ініційованого Росією, що ще більше загострило політичну ситуацію в Україні, чому сприяла і заява Л. Кучми на сторінках книги “Україна – не Росія” про те, що “Україна йде в Європу разом з Росією”. Це ще більше ускладнило взаємини між Україною та ЄС, однак для цього були й більш глибокі причини.

Багаторічна профанація європейського вибору українською владою, що продовжувала проводити т. зв. багатовекторну, а по суті двовекторну, зовнішню політику (Росія-ЄС), мала своїм результатом не тільки втрату дорогоцінного часу, а й серйозне погіршення умов повернення до Європи. По-перше, сталася часткова дискредитація європейської ідеї та демократичних цінностей, накопичився європесимізм, розчарування результатами співпраці із західними партнерами та Євросоюзом загалом, про що свідчили результати тодішніх соціологічних опитувань. Мабуть не випадковими були заява Президента України Л. Кучми від 15 червня 2004 р. про те, що на цьому етапі Україна не готова вступити до НАТО і перебуває на такій самій відстані від нього, як від Євросоюзу, і вилучення ним у липні того ж року із Закону України

«Про національну безпеку України» 2003 р. положення про членство України в НАТО й інтеграцію до ЄС як стратегічних цілей держави.

Отже, в останні роки правління Кучми політична ситуація в Україні не виглядала спрямованою на виконання задекларованих заяв і введення євростандартів. Водночас, мабуть мають рацію експерти, які у зв'язку з цим зазначають, що “у тому, що до подій помаранчевої революції нашу державу фактично ігнорували країни ЄС, – провина не лише внутрішньої та зовнішньої політики України, невиконання нею копенгагенських критеріїв. Зворотна сторона медалі – це політика провідних держав ЄС щодо України. Йдеться насамперед про політику Франції та Німеччини”. Експерти німецького та французького міністерств закордонних справ, наприклад, вже тоді дійшли висновку, що «Україна ніколи не буде прийнятою до ЄС, оскільки це призводило до ізоляції... Росії». Власне, саме проросійськість західної політики, на думку багатьох фахівців-міжнародників, була основною причиною того, що Європа не була зацікавлена у прийнятті України в члени ЄС.

Щоправда, після вступу до Європейського Союзу 1 травня 2004 р. 10 нових країн-членів, на яких окремим протоколом, підписаним Україною, поширювались дії Угоди про партнерство і співробітництво з ЄС, там сформувалося проукраїнське лобі в складі насамперед Польщі й країн Балтії, але загалом взаємини між Україною та ЄС ще більше ускладнилися після чергового, восьмого саміту Україна-ЄС у липні 2004 р., що пояснювалося початком бурхливої президентської кампанії в Україні. Впродовж другої половини 2004 р. офіційні особи ЄС наполегливо наголошували, що вибори в Україні відбуваються із нехтуванням демократичних норм. З іншого боку, такий стан давав європейській бюрократії аргументи на користь тверджень про доцільність проведення щодо України, як і щодо інших європейських пострадянських республік, так званої політики «спеціального сусідства», яка фактично виключала можливість вступу до ЄС навіть у досить віддаленій історичній перспективі.

Четвертим етапом були 2005-2013 рр. – т. зв. “переговорний період”, який, незважаючи на насиченість подіями у відносинах України з Європейським Союзом, можна назвати **“часом нереалізованих можливостей”**, адже наближення нашої держави до ЄС переважно тільки декларувалося й імітувалося, а реальних результатів практично не було, і не в останню чергу через занадто «обережну» позицію Євросоюзу.

Помаранчева революція в Україні 2004 р., коли український народ відкоригував пріоритети держави на міжнародній арені, дещо сплутала геополітичні плани Європейського Союзу. У Заяві ЄС від 18 грудня 2004 р. наголошувалось на підтримці демократії та реформ в Україні. Водночас все більше європейських політиків почали схилитися до думки, що вічно тримати у «передпокої» ЄС таку велику європейську країну, як Україна, недоцільно, тим більше, що нова українська влада почала втілювати у повсякденну дипломатичну практику фактичну відмову від багатовекторного зовнішньополітичного курсу і вперше з часу проголошення незалежності Україна спробувала грати роль альтернативного щодо Росії регіонального лідера, що, зрозуміло, вкрай загостило українсько-російські відносини. Уже навесні 2005 р. Росія заявила, що не збирається субсидіювати дешевим газом європейську й євроатлантичну інтеграцію України.

Дійсно, після президентських виборів 2004 р. і перемоги представника опозиційних сил В. Ющенка, яку вітали європейські лідери, з'явилися надії на покращення відносин України з Євросоюзом. У своєму Зверненні до Верховної Ради України новообраний Президент визначив приєднання до ЄС головним стратегічним завданням України і навів переконливі аргументи на користь саме європейської орієнтації України. На тлі європейської ейфорії, яка панувала в українському суспільстві після Помаранчевої революції, а також позитивного ставлення більшості європейців до європерспектив України, а отже – визнання ними європейської ідентичності українців, що засвідчили результати опитування громадської думки в семи провідних країнах ЄС на початку 2005 р., 21 лютого 2005 р. Президент України В. Ющенко підписав у Брюсселі “План

дій Україна – Європейський Союз”, розрахований на 2005-2008 рр., а 25 лютого ЄС затвердив для України статус “Спеціального сусідства”. Нова програма передбачала інтенсифікацію діалогу з усіх питань співпраці, а кінцевою метою Плану дій мало стати укладення нової угоди про політичну асоціацію та економічну інтеграцію (ЗВТ) з ЄС, яка повинна була замінити чинну УПС після 2008 р. Невипадково саме в цей час в українському уряді Ю. Тимошенко вперше з’явилася посада віце-прем’єр-міністра з питань євроінтеграції. У квітні 2005 р. уряд України затвердив Заходи щодо виконання Плану дій Україна-ЄС, 1 вересня - скасував візовий режим для громадян ЄС. В листопаді 2005 р. розпочався вирішальний етап переговорів про реадмісію (повернення нелегальних мігрантів) та спрощення візового режиму для окремих категорій громадян України, а на початку березня 2007 р. розпочалися переговори щодо укладення нової посиленої угоди про політичну асоціацію та економічну інтеграцію між Україною та Євросоюзом (що тривали, як відомо, понад 5 років – до парафування повного тексту Угоди про асоціацію між Україною і ЄС 30 березня 2012 р.). Додаймо також, що за підтримки ЄС, який у грудні 2005 р. прийняв політичне рішення визнати Україну державою з ринковою економікою, у травні 2008 р. Україна стала нарешті членом СОТ.

Водночас, і на цьому етапі європейська еліта не спромоглася адекватно оцінити можливості нової ситуації, створеної Помаранчевою революцією. Післяпомаранчеву Україну, президента Ющенка реально, справді вагомо не підтримали ні Європейське співтовариство, ні США, незважаючи на активність, з якою ми прагнули до інтеграції з ЄС. Керівники й бюрократія Європейського Союзу, які аплодували революції та її лідерам, продовжували дотримуватися щодо України політики стримування і фактично ігнорували заклики Києва заявити про наближення перспектив європейської інтеграції України. Нам не відкрили світлофори, як іншим країнам, багато з яких були в гіршому становищі, ніж Україна. Замість цього нам, європейській країні, запропонували Європейську політику сусідства, тобто формат відносин того ж рівня, на якому перебувають середземноморські сусіди Європи у Північній Африці й на

Близькому Сході, що багатьма фахівцями розглядалося як намір створити альтернативу статті 49 консолідованого Договору ЄС 1957 р., яка надає всім європейським державам право на звернення із заявою про членство в ЄС. Не набагато краще виглядала і запропонована нам Євросоюзом у 2009 р. програма Східного партнерства – оновлена версія ЄПС, де також була відсутня перспектива членства України в ЄС і яку нещодавно різко розкритикував міністр закордонних справ Польщі В. Вашиковський, заявивши, що ця програма, по суті, завершилася катастрофою, адже створювала в країнах-учасницях ілюзію, натомість не давала їм перспективу членства в Євросоюзі, і тому ця міфічна політика була фактично відкинута.

Відсутність реальних реформ і результатів європейської інтеграції України посилили вплив євроскептиків і проросійських політичних сил в країні і привели до поразки євроналаштованих політиків на президентських виборах в Україні у 2009 р., а підписані 21 квітня 2010 р. новообраним Президентом України В. Януковичем т. зв. Харківські угоди щодо продовження терміну перебування Чорноморського флоту РФ на території України фактично розвернули Україну від ЄС назад в обійми Росії і, водночас, на думку багатьох експертів, зумовили анексію Криму РФ у березні 2014 р. А відмова президента України, не в останню чергу під шаленим тиском з боку РФ і антиєвропейських, проросійських сил в самій Україні, підписати Угоду про асоціацію з ЄС на Вільнюському саміті 28 листопада 2013 р. і брутальний розгін учасників протесту проти цього рішення 30 листопада, стимулювали активну фазу прямої демократії у вигляді Євромайдану, який згодом переріс у нову українську революцію - Революцією гідності. Вона привела до зміни влади і поклала початок **новому етапу у взаємовідносинах України і ЄС**. Зокрема, Євросоюз виявив готовність надати Україні морально-політичну підтримку і у 2014 р. підписав з нею спочатку політичну, а згодом й економічну складову Угоди про асоціацію, яка апріорі стала фактом і чинником вирішального цивілізаційного вибору України.

Таким чином, фактично українська Революція гідності 2013-2014 рр. за своїми геополітичними наслідками може мати набагато більше значення, ніж навіть розпад СРСР у 1991 р. Питання в тому, чи залишиться асоціація лише проектом еліт, або частини громадянського суспільства, чи стане інтегральною національною ідеєю для всього українського народу. В історичному контексті Угода про асоціацію є функціональним викликом для українського суспільства та еліти на здатність одночасно проводити європейські реформи та реінтеграцію Донбасу й Криму. Тільки вирішення цих стратегічних завдань уможливить повноцінну заявку на вступ до Євросоюзу, що було передбачено президентським планом впровадження європейських стандартів життя та забезпечення гідного місця України у світі – “Стратегією 2020”.

Хоча треба відверто визнати, що повільність суспільних трансформацій і результати майже чотирьох постєвромайданних років, збереження потужної зовнішньої загрози з боку Російської Федерації, об’єктивна інерційність соціальної динаміки, а також неоднозначне ставлення окремих європейських лідерів та держав-членів ЄС до євроінтеграційних перспектив нашої країни **поки що не дають підстав для висновків щодо незворотності проєвропейських змін в Україні.**

Сьогодні, після анексії РФ АРК у 2014 р. і розгортання нею війни на сході України, для нашої країни надзвичайно важливе значення має дійова підтримка світовою громадськістю, зокрема Європейським Союзом та окремими країнами-членами ЄС боротьби за державний суверенітет, територіальну цілісність і реалізацію європейського вибору України. Євросоюз повинен підтримати Україну в цій боротьбі, а також на її шляху до членства в ЄС, щоб не сприяти ще більшій нестабільності на своєму східному кордоні, протяжність якого з Україною становить 1400 км. Але, на жаль, не всі європейці усвідомлюють той факт, що незалежна Україна в нинішніх умовах виступає не стільки проблемою, як форпостом європейської безпеки.

Наприкінці 2016 р. були опубліковані результати цікавого в цьому плані дослідження авторитетного європейського аналітичного центру **European**

Council for Foreign Relation про рівень підтримки України державами-членами ЄС, які за цим критерієм були поділені на 3 умовні групи – «**лідери підтримки**», «**спостерігачі**», і «**противники України**». До першої групи були віднесені 12 держав ЄС: Німеччина, Велика Британія, Швеція, Польща, Литва, Латвія, Естонія, Данія, Фінляндія, Румунія, Словаччина, Болгарія. До країн-спостерігачів віднесено 13 країн: Франція, Нідерланди, Бельгія, Чеська Республіка, Ірландія, Угорщина, Португалія, Словенія, Іспанія, Хорватія, Люксембург, Мальта, Кіпр. А у найгіршу групу щодо ставлення до України потрапили Італія, Австрія, Греція. Далі автор цього дослідження Густав Гресель пропонує конкретні заходи щодо зміни підходу ЄС до підтримки України від «**стурбованості**» до «**допомоги**».

І все ж, незважаючи на всі проблеми реалізації європейського вибору України, до яких сьогодні додалися ще і реакція окремих держав-членів ЄС на Закон України «Про освіту», а також наслідки “Brexit” та криза Європейського Союзу загалом, більшість українців залишаються єврооптимістами, адже у європейської інтеграції України немає альтернативи. Наприклад, якщо у 2008 р. за даними соціологічних опитувань лише 32,4% громадян України тією чи іншою мірою ідентифікували себе як європейці, то протягом останніх 7-8 років ситуація докорінно змінилася: у 2014 р. понад 70% опитаних українських громадян ідентифікували себе прихильниками європейського вибору. А одне з останніх таких опитувань, проведене Центром Разумкова у вересні 2016 р., свідчить, що майже половина громадян України (49,7%) висловлюються за необхідність вступу України до ЄС. Отже, для все більшої кількості українців аксіомою стає те, що якщо Україна хоче зберегти свою незалежність і відновити територіальну цілісність, зміцнити демократичність національної влади та підвищити добробут населення, вона має стати повноцінною європейською державою, а не проміжною, євразійською країною. Оптимізму додають слова, сказані Президентом України П. Порошенком 20 листопада 2016 р. у Зверненні з нагоди Дня Гідності і Свободи, про те, що сьогодні «Україна є найбільш єврооптимістичною країною в Європі. І коли в окремих

країнах ЄС панує євроскептицизм – нехай вони у нас навчаються, як любити Європу, як боротися за європейські цінності і як реформувати державу».

Не менш яскраво висловився нещодавно відомий французький філософ і письменник Бернар-Анрі Леві. На запитання щодо кризи проекту Європейського Союзу він відповів, що «є надія все ж зберегти Європу цілою й відродити цей проект. Наприклад, інтегруючи Україну. Це був би дуже добрий засіб наповнити ЄС новими смислами. В Європі чомусь всі думають, що Україна – це тягар, але я думаю, що Україна – це благословення для ЄС з двох причин. Перша причина – ви, українці, вірите в Європу, а ми уже не віримо, або, у крайньому випадку, віримо вже менше, ніж раніше. По-друге, тому, що європейська ідея в особі українців набуває нового смислу. Тому що для нас об'єднана Європа дедалі частіше стає порожнім словом. Коли я чую думку про Європу українських інтелектуалів, я бачу, що це життєтворчий смисл».